શ્રીકૃષ્ણાય નમ

શ્રીગુસાંઇજી (શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી) ના

પરમભક્ત ગોપાલદાસજી કૃત

શ્રીવલ્લભાખ્યાન

આ

શ્રીમદ્ ગોસ્વામી શ્રીદ્વારકેશજી મહારાજ કૃત

મૂલપુરૂષ.

શ્રીવલ્લભાબ્દ ૪૪૫ સંવત ૧૯૫૬.

આવૃત્તિ બીજી. પ્રત ૨૦૦

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

લલ્લુભાઇ છગનલાલ દેસાઇ

રીચીરોડ, ન ૧૧૦ ના મેડા ઉપર—અમદાવાદ.

ધી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શા સોમાભાઇ મગળદાસે

છાપ્યુ છે પાંચકુવા, ચાર રસ્તા—અમદાવાદ

કીં. ૦—૧—૦

શ્રીવલ્લભીય ગ્રન્થ પ્રકાશ ફંડ પ્રકટિત પુસ્તકો.

ભક્તિહંસ નિર્ણય સરલ ટીકા...	૦—૨—૦
જલભેદ અને પચપદ્યાનિ	૦—૩—૬
પુષ્ટિપ્રવાહ મર્યાદા ભેદ.	૦—૫—૦
દુઃસંગ વિધાન પ્રકાર	૦—૧—૦
ઉપદેશ [illegible]	૦—૨—૦
ભક્તિવર્ધિની	૦—૨—૬
સિદ્ધાંતમુક્તાવલી	૦—૫—૦
શ્રી યમુનાષ્ટક	૦—૧—૦
બાલબોધ	૦—૩—૬
અંતઃકરણ પ્રબોધ	૦—૧—૦
સિદ્ધાન્ત રહસ્ય	૦—૨—૦
વિવેક ધૈર્યાશ્રય	૦—૧—૬
નવરત્ન	૦—૨—૬
નિરોધ લક્ષણ	૦—૨—૬
સેવાફલ	૦—૮—૦

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

मंगलाचरणम्.

मायावादिकरींद्र दर्प दलने नास्येंदुराजोद्गत ।
श्रीमद्भागवताख्य दुर्लभ सुधा वर्षेण वेदोक्तिभिः ॥
राधावल्लभसेवया तदुचितप्रेम्णोपदेशैरपि ।
श्रीमद्वल्लभ नामधेयसदृशो भावी न भूतो स्त्यपि ॥

अथ श्रीवल्लभाख्यान प्रारंभः

પરમભક્ત ગોપાલદાસજી કૃત

નવાખ્યાન.

આખ્યાન ૧ લુ—રાગ કેદારો.

વંદુ શ્રીવિઠ્ઠલવર સુંદર, નવઘનશ્યામ તમાલ;
જગતીતલ ઉદ્ધાર કરેવા, પ્રગટ્યા પરમ દયાલ. ૧

શ્રીપુરુષોત્તમ સ્વતંત્ર ક્રીડા, લીલા દ્વિજ તનુધારી;
સાત દિવસ ગિરિવર કર ધાર્યો, વાસવ વૃષ્ટિ નિવારી. ૨
તે પ્રગટયાનું કારણ કહીયે, જે સુરતા મન આણો,
કરો કૃપા હું કરૂં વિનતી, પોતાનો કરી જાણો. ૩
વ્યાપક રૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મ જે, તેજોમય કહેવાય;
આર્ય પંથ અધિકારી મુનીજન, તે માંહે લય થાય. ૪
અક્ષર આદ્ય અખંડ અનુપમ, ઊપમા કહી ન જાય,
અસ્તિ વસ્તુ સહુકો મલી બોલે, નિગમ નેતિ નેતિ ગાય. ૫
નિર્ગુણનો નિર્દોષ અટપટો, રસના શી પેરે કહીયે;
રૂપ વર્ણ વપુ દ્રષ્ટ પદારથ, ત્યાં એકો નવ લહીયે. ૬
તેહ થકી પુરુષોત્તમ અળગા, લીલા અચળ વિહાર;
બ્રહ્મજ્ઞાની ને મુક્તિ મારગી, સ્વપ્ને નહિં વ્યવહાર, ૭
જ્યાં શ્રીવૃન્દાવન આદ્ય અચળ શશિ, શરદ રેન બહુ વેશ;
વનદેવી પદ કુમકુમ મુખ સુખ, પરસે રંગ વિશેષ. ૮
જ્યાં સરિતા ચામીકર મણિ ગણ, ઉભય બદ્ધ સોપાન;
કમલ કુમુદ નાના અલિ સુંદર, મધુર કરે ત્યાં ગાન. ૯
કનકલતા માલતી મલ્લિકા, વિવિધ કુસુમ મકરંદ;
શીતલ પવન ઝકોરે લહેરે, પરસે અતિ આનંદ. ૧૦
પદ્મરાગ મરકતમણિ સ્ફટિક, શ્રીગોવર્દ્ધન સોહે;

બ્રહ્મા રૂદ્ર ત્યાં કોણ બાપડા, શ્રીહરીનું મન મોહે. ૧૧
નાના પક્ષીની શબ્દ માધુરી, શોભા તણો નહીં પાર;
વિવિધ પ્રકારે જુજવા કહેતાં, ગ્રન્થ થાય વિસ્તાર. ૧૨
શ્યામા શતદલ નયન સુંદરી, યુથ તણો નહીં પાર;
અનેક રાસમંડલ રચના રચિ, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૧૩
એણી પેરે નિત્ય નવલી લીલા, ઘોષ વાદ્યઝંકાર;
અંગ સ્નેહ મકરંદે મોહ્યા, મધુપકરે ગુંજાર. ૧૪
એ પ્રભુને મન ઇચ્છા ઉપની, યશ થાવા વિસ્તાર;
અધિકારી પાખે એ વાણી, નહિ કોને ઉચ્ચાર; ૧૫
ભ્રૂભંગેથી સૃષ્ટિ નીપની, અતિ સુંદર બ્રહ્માંડ;
ચૌદલોક નાના વૈચિ યે, ભૂમંડલ નવખંડ. ૧૬
પરપોતાની વ્યક્તિ કરેવા સૃષ્ટિ તે દ્વિધા પ્રકાર;
દૈવી આસુરી બે ઊપજાવી, પ્રભુ મન કરી વિચાર. ૧૭
ભક્તિ સુંદરી ને માયા દાસી, બે મૂરત પ્રગટાવી;
તેમાં પહેલી નખશિખ સુભગા, શ્રીહરિને મનભાવી. ૧૮
કૃપા કટાક્ષે હુવા અક્ષરમાં ઉપન્યા સત્વ અનંત;
ભકિત લીન હુવા સૌભાગી તે વૈષ્ણવ ગુણવંત. ૧૯
બીજી કટાક્ષે જે જન ઉપન્યા, માયામાં થયા લીન;
કર્મજડ આસુર અન્ય ઉપાસક, ભજન ધર્મથી હીન. ૨૦

એણી પ્રકારે સૃષ્ટિ દ્વિધાગુણ, મિશ્રિત ચાલી જાય;
ભક્તિમારગી જીવસ્વતંતર, કેવળ ભક્ત ન થાય. ૨૧
શ્રીપુરૂષોત્તમે વળી વિચાર્યું, હવે પ્રકાર શો કરિયે;
મારી સેવા અને કથારસ, નિરૂપવા તનુ ધરીયે. ૨૨
ભક્ત જીવનાં ભાગ્ય વિસ્તર્યાં, ઇચ્છા કરી હરી સાર;
તેણે હેતે આપો પેં પ્રગટ્યા, શ્રીવલ્લભરાજ કુમાર. ૨૩
પૂર્ણ બ્રહ્મ શ્રીલક્ષ્મણ સુત, પુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ,
શ્રીગોકુલમાં પ્રકટ પધાર્યા, સ્વજન કીધા સનાથ. ૨૪

આખ્યાન ૨ જુ—રાગ રામકલી

શ્રીલક્ષ્મણ સુત શ્રીવલ્લભરાયજી;
સ્મરણ કરતાં દુષ્કૃત જાયજી. ૧
કલિજન તરવા નહિં અવર ઉપાયજી;
યજ્ઞ પુરૂષ હરિના શ્રુતિ ગુણ ગાયજી. ૨

ગાયે શ્રુતિ ગુણરૂપ અહર્નિશ ધરી ધ્યાન વિચાર;
આનંદરૂપ અનુપમ સુંદર, પામે નહીં કોઇ પાર. ૧
પ્રાતપતિ પ્રાકટ્ય કારણ, કાંઇક કહુ મતિમંદ,
હર સુર વિધાતા નવલહે, સાક્ષાત બ્રહ્માનંદ, ૨
શ્રીવૃન્દાવનચંદ મુખરૂચિ, અગ્નિ તે અવતાર;

દ્વિજ તિલક ત્રિભુવન નામ નિરૂપમ, રૂપ અંગીકાર. ૩
દેવલોક દુંદુભી વાગીયાં, આનંદ કરેરે નિઃશંક;
અસુર તિમિર ઉચ્છેદવા, ભૂત્રી વલ્લભદેવ મયંક. ૪
પૂગણ પુરૂષ પ્રમાણ પથા, વ્યાખ્યાતા વેદાન્ત;
ગ્રન્થ સર્વે રસરૂપ કીધા, પોતાને સિદ્ધાન્ત. ૫
રસિક રસના રસિક વાણી, જાણી નર (સર્વ) નવખંડ,
ઉર્ધ્વ પથે સ્વયશ પ્રસર્યો, વાધીયો બ્રહ્માંડ. ૬
એક બ્રહ્માંડે જેનો યશ ન માયો, તેના હુવા કોટી અનંત;
તોય ત્યાં થકી વાધીયો, જઇ વર્યો મુખ ધીમંત, ૭
અતુલ અમલ ઉદ્યોત ઉદયો, ભૂતલ દ્વિજ માર્તંડ;
ભક્તિ મારગ કેસરિ ગજ, માયિક મત શતખંડ. ૮
દિગ્વિજય દશ દિશાએ કીધો, પરિક્રમાને વ્યાજ;
તિર્થ સકલ સનાથ કીધાં, ચરણ રેણુ સમાજ. ૯
પત્રાવલંબે પંડિત જીત્યા, માયિક મત માતંગ;
શ્રીકૃષ્ણ પૂરણ બ્રહ્મ સ્થાપ્યા,જેનાં રૂપ કોટિ અનંગ. ૧૦
સ્વમારગ સ્થિર સ્થાપવા, આપવા ભજનાનંદ;
નામ આપ્યાં જીવને, શુભ મિષ્ટ મુખ મકરંદ. ૧૧
અનેક જીવને કૃપા કરવા, દેશાંતર પ્રવેશ;
કોમલ પદ જ્યાં કમલ વિલસે, ધન્ય કહું તે દેશ. ૧૨

અંગ બંગ કલિંગ કૈકટ, માગધ મારૂ સૂર સિંધ.
તે તામસનાં અધ હર્યા, પ્રતાપ પદરજ ગંધ. ૧૩
કનક સ્નાન શત મણ સુવર્ણે કરાવ્યું મહીપાળ;
તે મૂકી વેગે ચાલીયા, રાય દ્રષ્ટિ ન પછી વાળ. ૧૪
દક્ષિણ પ્રભુજી પાઉંધારિયા, પાંડુરંગ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ;
નેત્ર મલતાં વાત કીધી, વચન દીધું હાથ. ૧૫
વચન નિશ્ચે શ્રીનાથે માગ્યું કીધી શ્રીવલ્લભજી શું વાત;
અમનેતો ઇચ્છા એહ છે જે, હું નંદન તમે તાત. ૧૬
તે પુરૂષોત્તમ પ્રગટશે, શ્રીવિઠ્ઠલરૂપ નિધાન;
નેત્ર કમલે નાના ભાવે, દેશે ભક્તને સનમાન. ૧૭
ત્યાંથી શ્રીવૃન્દાવન પાઉ ધારિયા, જ્યાં મધુપ કરે ઝંકાર;
કુસુમ દ્રુમ નવ મલ્લિકા, મકરંદનો નહિં પાર. ૧૮
તરૂ તમાલ અતિ શોભિતાં, હેમ જુથીકા સંઘોડ;
લલના તે સુભગા લટકતાં, હીંડે તે મોડા મોડ. ૧૯
તાન ધુનિ મુનિ મયુર રૂપે, સાંભળે ધરી ધ્યાન;
નિત્ય લીલા ગાન શ્રવણે, કરે તે મધુપાન. ૨૦
કુંજ સદન સોહામણું, શોભા તણો નહિ પાર;
વિવિધ [1]રાસલીલા કરે વ્રજમાં, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૨૧
રંગે તે રમતા દીઠડા, બલદેવ શ્રીગોવિંદ;

૧ રાસમંડળ રચના રચી, એવો પણ પાઠ છે.

તે પુત્રભાવે પ્રગટશે, મન ઉપન્યો આનંદ. ૨૨
બલદેવ શ્રીગોપીનાથ કહીએ, શ્રીવિઠ્ઠલ નંદન દ;
તે વેદ પંથ વિસ્તારશે, જન આપશે આનંદ. ૨૩
ત્યાંથી કેશીઘાટ પાઉ ધારીયા, કહિ કથાતત્વ સમાધિ;
રસપુંજ પુરુષોત્તમ પ્રમાણ્યા, સરસ્વતિ તજી આધિ.૨૪
ગિરિરાજને આશ્વાસ દીધો, ધરી કોમલ ચર્ણ;
હરખે તે સામા આવીઆ, શ્રીગોવર્ધન ઉદ્ધરણ. ૨૫
હળીમળીને ચાલીયા, ચરણાટ જ્યા નિજધામ;
નવરંગ નાગર પ્રગટિયા, મનપુરવા બહુ કામ. ૨૬
તત્વ સંખ્યાયે કહ્યાં, પદ સાર માંહે સાર;
હવે કાંઇ એક સ્તુતિ કરૂં, શ્રીવલ્લભરાજ કુમાર. ૨૭

આખ્યાન ૩ જું—રાગ ધનાશ્રી.

આ પોષ મધ્યાન્હે નોમે શ્રીનાથજી, શ્રીઅક્કાજી ઉર ઉપન્યો આનંદ;
આ ચંદ શ્રીવૃન્દાવન તણો પ્રગટીયો એ. ૧
આસૌભાગ્યસુંદરીમલીધવલગાયે,સુહાયેરૂડાકંઠનાનાદ;
આલ્હાદ ઉપન્યો તે અંગોઅંગ ઘણોએ. ૨
આ સુતિકા સદન સોહામણું, શોભા રૂડી લેહેરેકે ભાવ;
આ વાજીત્ર વાગે તેણે સમંતણાં એ. ૩

૧ આ વાય વાદિત્ર તે સમે તણાં.

આ સર્વસ્વ દાન તેણે સમે, કરેરે શ્રીવલ્લભજી ઉદાર;
સુકુમારસુત ઉદયો શ્રવણે સુણીએ. ૪
આ પાતાળે શેષ નાગ રીઝીયા, ઉપર ઇંદ્રાદિક દેવ;
તતખેવ સુણી નિશાન વજડાવીયાં એ. ૫
આ બ્રહ્મા મહાદેવ મુનિ હરખીયા,વરખીયા કુસુમ સમહ;
આ મોહ ટાળ્યો જગતના જીવનો એ. ૬
આ સિદ્ધ ગાંધર્વ [1]ગુણી અપસરા,ઉલટીયા નૃત્યને નાદ;
આહ્હાદ ભર્યાં શ્રીવલ્લભજીયે માનીયાં એ. ૭
આ નિગમ સામ સાખા સહસ્ત્રશું, કરેરે ભલા નિર્ઘોષ;
આ ઘોષપતિ ભગવદી ભેટતાં એ. ૮
આ વેદ વિહિત કૃત્ય સર્વે કીધાં, દીધાં બહુ પેરે ગૌદાન;
આ માન સું સ્વજન સંતોષીયા એ. ૯
આ કનકકચોળાંકુમકુમ ભર્યાં,અક્ષત દૂર્વાભર્યારેસુથાળ;
આ માળ પારિજાતની મહમહે એ. ૧૦
આ તોરણ પર્ણ સહકારનાં, ધરણી ચંદન તણાં નીર;
આ વીર શ્રીગોપીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રગટીયા એ. ૧૧
આ દધિ દુધ ઘૃત મધુ માં:વે; શેરડીયે વહેરે સુગંધ;
આ સુગંધે મોહ્યા અલિકુલ આવી[2]ા. ૧૨

૧ મણુ ૨ ભગવત.

આ સુત માગધ સાધુ સર્વે મળ્યા, મળીઆ તે માંહોમાંહે;
ઉત્સાહ ભર્યા કો કોને જાણે નહિ એ. ૧૩
આશુકદેવ સબળ આન દિયા, વંદિયા શ્રીવલ્લભજીનાચરણ
ગિરિધરણ શ્રીભાગવત મારૂં નીરખશે એ. ૧૪
આ સકલ કલા કલાકાલમાં કલ્પદ્રુમ પ્રગટિયો આજ;
આ કાજ મન વાંછિત પુરવા એ. ૧૫
આ તૈલંગ તિલક ત્રિભુવન ધણી, મણી મરકત ધનવાન;
સમાન રૂપ નિરખતાં કો નહિ એ. ૧૬
આ ગણક ગર્ગાદિક આવિયા, ભાવિયા દીયેરે આશિષ;
આ જગદિશ શ્રીવલ્લભ ઘેર પ્રકટિયા એ. ૧૭
આપ્રવલ ધનાશ્રીગાન જે કરે, ઉચ્ચરેશ્રીવિઠ્ઠલજીઅવતાર,
આ સારસ્વત લીલાતે જન લહે એ. ૧૮
આ દાસનો દાસ જાય વારણે, બારણે રહ્યોરે ઉત્સવ જુએ;
કો એક [1]ભગવદી તે સમે એ. ૧૯

આખ્યાન ૪ થું—રાગ ભુપકલ્યાણ.

તે પદવંદુ શ્રીવલ્લભનંદજી, ત્રિભુવન મંગલ પરમાનંદજી;
સકળ જીવનોટાળ્યોદ્વંદજી, જગમાં વ્યાપ્યો મુખમકરંદજી.

---

૧ કો એક ભાગ્યવાન તે સમે. અથવા કો નહિ ભાગ્યવાન તે સમે.

ઢાળ—સુખદ વંદુ શ્રીવલ્લભસુતના, પદાંબુજ સુકુમાર;
નિગમ રહસ્ય વિચાર કીધો, સકળ જન નિસ્તાર. ૧
બ્રહ્મકુલ હરિ અવતર્યા તે, ટાળવા ભૂમિ ભાર,
શ્રીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ નામ નિરૂપમ, વૃન્દાવન શૃંગાર. ૨
એક રસના કેમ કહુ ગુણ, પ્રકટ વિવિધ વિહાર;
નિત્ય લીલા નિત્ય નૌતમ, શ્રુતિ ન પામે પાર. ૩
સકલ શાસ્ત્ર પ્રમાણ બોલે, સાર માંહે સાર;
તત્ત્વ માંહે તત્ત્વ ત્રિભુવન ભક્તનો આધાર. ૪
સર્વ અંગોઅંગ રસ ભર્યા, રસ ભર્યા લોચન ચાર;
ચલણ વલણે બોધવ્યા, હૃદે ભાવ અનેક પ્રકાર. ૫
મુખ સુગંધે મોહ્યા અલિ સકળ તે, આવી કરે ઝંકાર;
સરસ વચન ઉચ્ચાર માત્રે, સંશયનો પરિહાર. ૬
નામ વ્યાજે પ્રગટ કીધો, મુક્તિ શત્રુકાર;
ભુજદંડ પરસે ભય હર્યા, એવા નાથ અમિત ઉદાર. ૭
સ્વ સ્વરૂપ અર્થે પ્રોજીઆ, કૃત હુતા જે સંસાર;
રાજ કાજે જોડીયા જન, ઉચ્ચાવચ નરનાર. ૮
આગળ અંશે પ્રકટિયા જે, ગ્રન્થ કહ્યા બહુવાર;
શ્રીયશોદા ઉત્સંગ લાલિત, પુરણ અતિ સુકુમાર. ૯

અનેક ધર્મ કહ્યા પ્રભુજીએ, નિગમન અનુસાર;
ગિરિરાજચરણનો તાપ ટાળ્યો, શ્રીલક્ષ્મણ સુત નિરધાર.
પોતે તે પ્રાગટ્ય પોતાતણો, યશ તણો કર્યોરે ઉચ્ચાર;
પોતે અંગોઅંગ સુખદ શોભા, સહન અંગીકાર. ૧૧
સ્કંધ સંખ્યાએ કહ્યાં પદ, શ્રીભાગવત રસરાજ;
ભક્તજન પદરજ પ્રતાપે, સકલ સરીયાં કાજ. ૧૨

આખ્યાન ૫ મું—રાગ સામેરી

(અનીહાંરે) શ્રીવિઠ્ઠલ સુખકારી, નામે નિષ્પાપ થાય નરનારી,
દુર્ગતિ સકલ નિવારી, પ્રગટ્યા શ્રીવ્રજપતિ રાસ વિહારી ૧
માયિક મત જેણે ખંડ્યો, ભક્તિ મારગ જેણે બહુ પેરે મંડ્યો,
ઉત્પથ જન સર્વે દંડ્યો, મુરખ હેતુ કુશબ્દ વિતંડ્યો. ૨
વદન સુધાકર જોતે, વચન રસિક રસ રાસ ઉદ્યોતે,
નવજળ ઘનવપુ પોતે, સરસ સુધારસ કીધા પ્રભુ હોતે. ૩
ભક્તિપક્ષ દૃઢ કીધો, વચન સુ ારસ જન શ્રુતિ પીધો,
અર્થ સકલ તેનો સીધો, તે લીલા માંહે તાણીને લીધો ૪
ઢાળ—જે લીલામાં અંગીકાર કરીયોરે, તેનો સકલ તાપ નિસ્તરીયોરે,
જેને શ્રીવિઠ્ઠલનાથ વિચારેરે, તેને પ્રગટ પદારથ ચારે. ૫
ઉપરાંત ભજનફળ આપેરે, વ્રજમંડળ સ્થિર કરી સ્થાપેરે,
તેને દેવમુનિ સર્વે માનરે, તેતો સર્વ ઉપરાંત સુહાયેરે. ૬

તેને કાળ કર્મ નવ બાંધેરે, યમ તે શિર પનુષ્ય ન સાંધેરે;
એવો માર્ગ શ્રીવલ્લભ વરનોરે,જ્યાં નહિ પ્રવેશ ત્રિધ હરનોરે.૭
જ્યાંહાં નિત્ય રાસ બહુ પેરેરે, મધ્ય નાયક નિરતત ઘેરેરે;
જ્યાંહાં રત્નજટિત તટસરિતારે, ત્યાં નવ પલ્લવ ભુમિહરિતારે. ૮
જ્યાંહાં યુવતિ યુથ બહુ માંયેરે, શ્રીજીશ્યામલ વર્ણ સુહાયેરે ૯
એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીને જાણોરે, જાગી અહુર્નિશ ગાય વખાણોરે.
જે જીવ જાતિ હોય કોયરે, તેને તત્ક્ષણ સર્વ સુખ હોયરે. ૧૦
સેવકજન દાસ તમારોરે, તેનો રૂપ વિયોગ નિવારોરે ૧૧

આખ્યાન ૬ ઠું—રાગ પરજ.

સગુણ સ્નેહી શામળા વ્હાલા,અહર્નિશ દર્શન આપોજી;
પરમ સુખ દેવાને કાજે વ્રજમ ડલ સ્થિર કરી સ્થાપોજી.૧
શ્રીવલ્લભ કુંવર કોડામણા, તમારૂ નામ નિરંતર લીજેજી;
રૂપ સુધારસ માધુરી તે, લોચન ભરી ભરી પીજેજી. ૨
તે પદ કયારે દેખીશું, જે ગોધન પૂઠે ધાયજી.
વ્રજસુંદરી સુખ પામીને તે, વારંવાર અઘાયજી. ૩
દીવસે સર્વ શ્યામા મળી, રસરૂપ તવ જશ ગાયેજી;
ગોપ મ ડળી મધ્ય દેખીને, વારંવાર સુખ થાયજી. ૪
વાસર નિર્વાહ એમ કરે, સખી સાયંકાળે પેખેજી;
અલકમુખ ખુરરજ લાગી તે, કમલ ભ્રમર વિશેખેજી. ૫

ગોપબાલ ·ર લા મધ્ય, રંગ અનેક ઉપજાવેજી
મત્ત ગજગતિ મલપતા તે, શ્રીગોકુલમાં આવેજી. ૬
લોચન ભૃંગ પીયે ઘણું તે, પ્રગટ મુખ મકરંદજી;
કમળ ૨ ૧ શી આંખડીતે, જોઇ જોઇ ટાળ્યો દ્વંદજી, ૭
જોતાં તૃપ્તિ ન ઉપજે પ્રભુ અધર સુધારસ પાયેજી;
ભુજલતા ભીડી ભામિનીના, દિવસ તાપ બુઝાવેજી. ૮
પૂરણ સુખ દઇ ગોષ્ટમાં પ્રભુ, આઘેરા પાઉં ધારેજી;
યશોમતિ લે ભામણાં સુતને, નીરાંજન ઉતારેજી. ૯
વસ્ત્રાંચલ મુખ રજ પોંછીને સકલ રૂપ નિહાળેજી;
ઉભી થાય રોમાવલી કર, કોમળ અંગ સંભાળેજી. ૧૦
કરી પેરે પેરે વારણાં સુતને, સદન માંહે પધરાવેજી.
સુંદરી ગૃહ કારજ મિષેવલી, નિરખવાને આવેજી. ૧૧
ઉષ્ણોદક સાંધો ભેળીને, અંગ અંઘોળ કરાવેજી;
અંગવસ્ત્ર કરી સ્વચ્છ વપુને, પછે તેલ લગાવેજી. ૧૨
વિવિધ વસન સુગંધ ને ભૂષણ, ફુલ અંબોડે ફાવેજી;
ઠણઠણતો વ્હાલો લાડકોડાતે ભોજન શાળાએ આવેજી.૧૩
શ્રીરાધાઅધરસુધાવિનાપિયુને બીજું તેકાંઇનવ ભાવેજી;
પ્રાતઃ પધારે ને નિશાયે આવે, પ્રીત નવી ઉપજાવેજી. ૧૪

માતાનું મન રંજવા પ્રભુ, આરોગ્યા બહુ સ્વાદેજી;
સુગંધ બીડી કર ધરીને, ઉઠયા નૂપુરને નાદેજી. ૧૫
સકળ વ્રજમાં પોઢીયા કરે, વિવિધ રસ સુખ દાનજી;
એ લીલા મ્હારે મન વસો જે, ભક્ત માગે માનજી. ૧૬
શ્રીવિઠ્ઠલ દ્વિજરૂપ તમારી, લીલા એણીપરે ઝાઝીજી;
ઓળખ્યે કેમ ચાલશે જે પ્રીત અમશું બાઝીજી. ૧૭

આખ્યાન ૭ મું—રાગ સામેરી

આપસેવા કરી શીખવે શ્રીહરિ, ભક્તિ પક્ષ વૈભવ સુદૃઢ કીધો,
આપની લીલા તે વદન પોતે કહી, ઉચ્ચાર આનંદ અધિક દીધો. ૧
વેદદધિમધ્યનવીનતજ ભજન રસ,મથિત માધુરી જીવે શ્રવણેપીધો,
તક્રસમકર્મપથસ્નેહ રસહીન જે,શ્વેત જાણી વિમુખતાણી લીધો.૨
એ ચરણ શરણવિના લોક દશાચારમાં,કહોને કેનો કાંઇ અર્થ સીધો,
શું કહું ચતુરથઇ થઇ અને વિસ્તરે,ભજે નહિં પશુ જેમવિષય કીધો.
બોલ વલ્લભ સુવન વિમલ વાણી જેની, ગતિ બ્રહ્માદિ દેવે ન જાણી;
નંદનંદનરૂપે રાસલીલા કરી, પોતે ન ઉચ્ચરી છાની રાખી;
દિવસ એકાદની ઉત્તરાકુંવરપ્રતિ, વ્યાસનંદન વિમલ વદન ભાખી.
બ્રહ્માદિ મહામુનીઆતજ્ઞાનપારંગત, તે મધુસિંધુની કહીએ માખી.
ન કોય હુવો ન હોય એ રૂપ સમ, તેના સકળ નિજ નિગમ સાખી.
એપ્રભુરસપુ જભ્રમપરરૂચિકરી,ભાગ્યહીનજીવજેણેકર્ણમાન ચાખી

તેને દેવ ઉપર રહ્યા ધિક્કાર બોલે, મંદમતિ કહી અને નિંદા દાખી.
વિબુધ વાંછે વાસ વસુમતિ ઉપરે, શ્રીવલ્લભ કુંવરની ટેહેલ કરવા
ઘોષથી વેગે પાઉંધારિયા ગિરિભર્ણી, શ્રીગિરિરાજચરણનો તાપ હરવા.
ફુલફેંટે ભર્યાં વસન વાઘા તણાં વિવિધ ભૂષણ તે અંગ ધરવા;
તુરંગ ચાલે વાયુ વેગે ઉતાવળો, જાણે નૌકા ચાલી સંધુ તરવા. ૯
દિવસ એકાર્ધનો વિરહ તે યુગ સમો, નિરાંજન મિષરૂપ હૃદયધરવા;
જીવને એ કૃત્યનિત્ય પ્રતિ ક્ષણ ક્ષણ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ એવા ઉચરવા. ૧૦
રૂપ બેઉ એક તે ભિન્ન થઇ વિસ્તરે, વિવિધ લીલા કરે ભજન સાર;
વિવિધ વચનાવલી નયન સેને મીલી, સંજ્ઞા સૂચવે નિશિ વિહાર;
વિવિધ મુક્તાવલી પાટ સુત્રે કરી, ગલસરી શોભિતા કરે શ્રૃંગાર;
વિવિધ કુસુમાવલી ગ્રાથત હાથે કરી, એક એહને કંઠે આરોપે હાર.
વિવિધ મેવા ભોગ મધુર મિષ્ટાન્ન રસ, ષટરસમસ્યા અર્પે તે બહુ પ્રકાર.
વિવિધ બીડાં સુગંધી કર્પુર એલચી, લવિંગ પુંગી અને ખેર સાર.
વ્યંજન શિતલવાયુ સુકરકરકમલ ધરી, દેખાડતાં મોહે સકલ સંસાર;
અહર્નિશ ધ્યાન શ્રીવિઠ્ઠલાધીશનું, સકલ કલિમલ દુરિત કોટીક્ષાર.
એ પ્રભુ ભુવિપ્રકટ વિપ્રવર તનુધરી, હીંડે ત્રિભુવન તણાં ચિત્તચાલે.
હાવભાવાદિક કોટી કોટી કરે, મદન જ્વર વ્યથા તે વેગે ટાળે ૧૫
જાળરંધ્રે સખી જાણે ચિત્રે લખી, વાંછિતા નાથની છબી નિહાળે;

કમલ ખંજન મીન મધુપ જ્યાં ત્યાં થકાં, વક્રલોચન પ્રાંત
પાછાં વાળે ૧૬

દાસનો દાસ ભણે સકળ સજ્જન સુણે, શ્રીવિઠ્ઠલ આપનું
બિરદ પાળે ૧૭

પદ ૮ મું—રાગ ધનાશ્રી.

લલિત મનોહર, શ્રીવલ્લભ સુવન સુજાણ;
નખશિખ સુંદર વ્રજ જન જીવન પ્રાણ. ૧
વદન કાંતિ જાણે ઉદયા કોટિક ભાણ;
દ્વિજકુલ મંડન, પ્રગટ્યા પુરૂષ પ્રમાણ. ૨
નામ નિરુપમ, ઉચરે સકળ કલ્યાણ;
તેના સાખી, ચારે વેદ પુરાણ, ૩
અસુરહણેવા, બ્રહ્મવાદ[1] કરપાણ;
ભક્તિ કરે સહુ, વાજ તેરે નિશાણ. ૪
વૈષ્ણવ જનને, આપે પદ નિરવાણ;
મારગ મુકતો, કોઈ ન માગે દાણ ૫
ચરણ ચાખડી, વંદે રાણોરાણ;
સરસ કીધા, જે હુતા મત પાષાણ. ૬

૧ તરુવર અથવા "કરીરખાણું" એવો પણ પાઠ છે.

હિતિત પતિતનું; જુઓ તમે પ્રકટ એધાણ;
શેષ સહસ્ત્ર મુખ, ઉચરે જેનાં વખાણ. ૭
ચૌદ લોકમાં વરતે જેની આણ;
ત્રાસ તિમિરનું, જાણે સકલ વિહાણ. ૮
અધર્મ સકલનું, પેરે પેરે કીધું વિત્રાણ;
ધર્મ સકલનું, પ્રભુજીએ કીધું ત્રાણ. ૯
સન્મુખ કીધા, જે હુતા ભ્રષ્ટ અજાણ;
નિર્ભય કીધા, શિરપર ધરી નિજપાણ. ૧૦
નિગમ તત્વરસ યશ ભર્યા, અમૃત સંધાન;
રૂપ સુંદરતા શું કહું નહિં કો એ સમાન. ૧૧
કૃપા કરી હરિ, રાખી બહુ વિધિ કાન;
સેવક જનને, રાખી લ્યો એહલાણ. ૧૨
ઢાળ—એવાતેગુણનિધીનાથગાતાં,બ્રહ્મહત્યાદિક અઘટળે;
લીલા તે લહરી સીંધુ ઝીલે,રાસ રસિકને જઇ મળે. ૧૩
નિઃસાધન જન હિત કરેવા, શ્રીનાથ વિઠ્ઠલ આવિયા;
વ્રજમાં તે હીંડે મલપતા તે,વ્રજ સખી મન ભાવીયા. ૧૪
કમળ નેણે અમૃત વેણે, વાકય માધુરી રેડતા;

[1]વેદાધ્યયન મિષે ભુજ ચલણે કરી, શોભે સૌનેતેડતા.૧૫
રંગેતે રમતા રસભર્યા, પ્રભુ ઘોષમાં લીલા કરે;
અધિક આધક પ્રતાપ પૂરણ, યશ દશોદિશ વિસ્તરે.૧૬
ભાંતિ ભાંતિ લીલા કરે પ્રભુ, સાત સ્વરૂપ સોહામણા;
એક એકથી અધિક શોભા વ્રજ સખી લે ભામણા.૧૭
પેરે પેરે પરિવાર સોહે, દેવ મોહે નિરખતાં;
[2]ઉત્સાહ આનંદ ઉલટીયો તે, કુસુમ વરખે હરખતાં.૧૮
પ્રતિ સદન શોભા અતિ ઘણી,ભણી વેદ વેદને ન જાય;
મકરંદ માતા ભ્રમરગુંજે, પક્ષી નાદ સોહાય. ૧૯
અંતઃપુર લીલા કરે સખી, સકલ જન સંતોષતા;
જાણે મત્ત માતંગ છુટયો, નૂપુરને નિરઘોષતા. ૨૦
હારકંકણ કર્ણ ભુષણ, નાદ નાના હિંડતાં,
ગાન ગાયે સ્વર સુહાએ,શ્રીનવનીતપ્રિયાજીને પોઢતાં.૨૧
સંધ્યા સમે શૃંગાર નોતન, ફુલ ગુંથે સૌ મલી,
સદન શોભા નિરખતાં તે લક્ષ્મી મન પામ્યાં રળી.૨૨
વાસ વાછે વ્રજ વસેવા એણીપેરે સુખ પામવા;
શ્રીપુરૂષોત્તમ ઉત્તમ વરને, સમે જોઇ શિર નામવા.૨૩

૧ વેદધ્વનિ મિષે હસ્તચલણે એવો પણ પાઠ છે
૨ ઉત્સાહ આનંદ અધિક વાધ્યો. એવો પણ પાઠ છે

લીલાને અનુસાર કલરવ, કુજતા દ્વિજ શોભતા.
સ્વ સ્વભાવ ત્યાગી ધ્યાન રાગી, કોઇક ભાવે લોભતા.૨૪
સહચરી રત્ન સુકંઠ નાદે, ગાન સુયશ પ્રકાર;
રસિક જન મન સહચરી, મલિ કરે તે ઉચ્ચાર. ૨૫
એણીપેરે લીલા કરે, શ્રી વલ્લભરાજ કુમાર;
ભક્તજનના કોડ પૂરો, આપો ચરણ વિહાર. ૨૬

આખ્યાન ૯ મુ—રાગ બિભાસ.

નિત્ય પ્રતિ ક્ષણક્ષણસમરીયે,શ્રીવલ્લભનોપરિવારરેરસના;
શ્રીપુ ષોત્તમ પ્રગટિયા, જગત કરેવા ઉદ્ધારરે રસના ૧
કલિમાં કારણ એક એ, બીજુ સર્વે ભૂમિનોભારરેરસના,
એ વિના બીજું સદવેબાહલુ ,ચૌહલોક શણગારરેરસના.
શ્રીગોપીનાથજી સોહામણા,મણિમરકતઘનવાનરેરસના;
સુખદાતા લઘુ ભ્રાતના પૂરણ પુરુષ પ્રમાણરે રસના. ૩
કમળલોચન કરૂણા ભર્યા, શ્રીવિઠ્ઠલ સુખ રાસરે રસના,
દીઠડે તાપ ત્રિવિધ ટળે, સ્મરણ માત્ર અઘનાશરે રસના ૪
શ્રીગિરિધર નર ભૂષણ, ભ્રાત સકલ ધુરિંધારરે રસના;
વક્તા વેદ શાસ્ત્રતણા, શ્રીભામિનીજી ભરતારરે રસના.૫
શ્રીગોવિંદજી આનંદમય, ધર્મ સકલનું ધામરે રસના;
શ્રીરાણીજી રજન રૂડલા, ભક્ત સકલ વિશ્રામરે રસના.૬

શ્રીબાલકૃષ્ણજી બાલુડા, સુંદર ભીનલે વાનરે રસના;
કમલલોચનકમલાપતી,છબીનહિ કોએહસમાનરેરસના. ૭
શ્રીગોકુલપતિઅતિગુણનિધિ,તાતતણોપ્રતિબિંબરેરસના;
શ્રીપાર્વતીપતી પ્રેમશુ, શોભા સકલ કુટુંબરે રસના. ૮
શ્રીરઘુપતિ અતિગજગતિ,રતિપતિકરૂ બલીહારરેરસના;
શ્રીજાનકી જીવનએ સદા;મધ્યમણિરત્નમય હારરેરસના.
શ્રીયદુપતિજીવનજનતના,સદામનપ્રસન્નઉલ્લાસરેરસના;
નાહ તેશ્રીમહારાણીજીતણા,મુખમાધુરીવિલાસરેરસના.૧૦
શ્રીઘનશ્યામજી સિંચે સુધા,જીવનસકલ બ્રહ્માંડરેરસના;
નાહ તે શ્રીકૃષ્ણાવતીતણા,લાલા નિત્ય અખંડરેરસના.૧૧
લક્ષ્મી સત્યભામા બેહુ, અગ્રજની અનુહારરે રસના;
શ્રીનવનીતપ્રિયાજીનેરીઝવ્યા, સેવ્યાવિવિધપ્રકારરેરસના.
શોભાયમુનાકમલાદેવકા, જેનેસાતબાંધવસૌભાગ્યરેરસના
એમનાચરણસ્મરણકરી,શ્રીવિઠ્ઠલપદરજરતિમાગ્યરે રસના.
પુત્ર પૌત્રાદિકસુખ હું શુ કહું,જો તુ મુખમાંહે એકરેરસના;
શ્રીવિઠ્ઠલકલ્પદ્રુમફળ્યો, તેનીશાખાપ્રસરીઅનેકરેરસના.
ઇતિ શ્રીવલ્લભાખ્યાન સમાપ્ત.

अथ श्रीमद्गोस्वामी श्रीद्वारकेशजी कृत.

मूलपुरुष प्रारंभ.

રાગ બિલાવલ.

મુલ પુરૂષ નારાયણ યજ્ઞ. શ્રૃતિ અવતાર ભયે સરવજ્ઞ;
શાખા તૈત્તરીય ગોત્રભારદ્વાજ, તે વંગ લ ઉદિતદ્વિજરાજ,
(છંદ) દ્વિજરાજ તે હરિ આય પ્રકટે, સામયજ્ઞ કીયો જબેં,
કુંડતેં હરિ કહી બાની, જન્મકુલ તુહ્મારે અબેં.
ચકિત તતક્ષણ ભયે સબજન, અસી અબલોં ભઇ કબે;
સુનતહી મન હરખ કીનો, ધન્ય ધન્ય કહ્યો સબે. ૧
તિનકે પુત્ર ભયે ગંગાધર, તિનકે ગણપતિ સુત વલ્લભવર,
શ્રીલક્ષ્મણ ભટ્ટ અનુભવ દેવ, શુદ્ધ સત્વ જયોં શ્રી વસુદેવ.
(છંદ) સત્વગુણ વિદ્યા પયોનિધિ, વિશદ કીર્તિ પ્રકટઇ;
ગામ કાંકરવારમેં રહી, જાતિ સબ હરખિત ભઇ.
પર્વ પર સકુટુંબ લેકે, ચલે પ્રાગકું સાથ લેં;
સ્નાન દાન દીવાય દ્વિજકું ચલે કાશી પાતસે. ૨
કછુકદીનરહીકેચલેસબદક્ષણ, આનંદીતતનુસકુનસુલક્ષન;
ચંપારણ્યમરીંજબઆયે, એલમાગારૂગર્ભશ્રવિતજતાયે.
(છંદ) શ્રાવજાનિ ચલે તહાંતેં, નગર ચોડા મેંબસે;
જગતમેં આનંદ ફેલયો, દશ દિશા માનો હસે.

ચેન હે સુનિ ચલે કાશી, ફેર વહિ બન આવહિ;
અગ્નિ ચૌધા મધ્ય બાલક, દેખી સનમુખ ધાવહિ.
મારગહિયોજાનીજીયમાતા,નિયેઉચ્છંગમોહેહિગોહેવિધાતા
તાત સુનત દોરી કંઠ લગાયે,તિહિ છિન મંગલ હોતબધાયે,
(છંદ)મંગલ બધાયોહોત નિહુ પુર, દેવ દુંદુંભી બાજહિ,
જોતસીકો લગન પૂછત, પ્રથમ સમયો સાધહી.
ધન્ય સંવત્ પંદ્રહા, પે તીસ માધવ મ સહેં;
કૃષ્ણ એકાદશી શ્રીવલ્લભ પ્રકટ વદન વિલાસહે. ૪
શ્રીવલ્લભકું લે આયે કાશી, સુંદરરૂપ નયન સુખરાશી;
સાત વરસ ઉપવિત ધરાયે, તબતે વિદ્યા પઢન પઠાયે.
(છંદ) પઢે ચારો વેદ અરૂ, ખટશાસ્ત્ર મહિના ચારમેં;
તાતકું અચરજ ભયો, યહ કોન રૂપ વિચારમેં.
નીંદ આપ કહ્યો પ્રભુ, સંદેહ કયોં તુમ કરતહોં;
પ્રથમ બાની ભઇહે સો, પ્રકટ જાનો અબ ભયો. ૫
જાગપરી કહ્યો પત્નિ આગેં, યે હેં પૂરણ બ્રહ્મ અનુરાગે;
શ્રીમુખબચનકહે,શ્રીવલ્લભ માયામતખંડનબપેસુલ્લભ.
(છંદ) સુલભતે દક્ષિણ પધારે, ગ્યારે વરસકો વપુ ધરેં;
દેખ મામા હરખકેં આદર કીયો આવો ઘરેં.

[1]વિદ્યાનગર કૃષ્ણ દેવરાજા, બહુત મતહી જહાં મીલે;
જીતકેં કનકાભિષેકસું, પઢે આવત ઇહાં પહિલે. ૬
રામાનુજઅરૂમધ્વાચાર્ય,વિષ્ણુસ્વામી [2]નિમાદિત્યહરિભજ
શંકરમેંઅનુસરતઓરમત,મુક્તબળતે આજસબળઅતિ
(છંદ) સબળ સુન આપુહી પધારે, દ્વારપે પહુચે જબે;
ભૃત્ય દૌરી પ્રતાપ બરન્યો, રાય આવો ઇહાં અબે.
રાય આય પ્રણામ કિનો, સભામે જુ પધારિયે;
સુનહો બનતી કૃપાસાગર, દુષ્ટ મતહિ વિડારીએ. ૭
ગજગતિચાલ ચલેશ્રીવલ્લભઇનકી કૃપાભયેસબસુલભ;
રવિકે ઉદય કિરણ જ્યોં બાઢી,તૈસી સભાપાંત ઉઠીઠાડી,
(છંદ)ઠાડે સબ સ્તુતિ કરે જબ, કિયો માયામત ખંડન;
શબ્દ જે જે હોત સબ મુખ ભક્તિ પંથ ભુવ મંડન.
સ્તુતિ કરેં દ્વિજ હાથ જોરે, રાય મસ્તક નાવહી;
પરમ મંગલ હોતહેં, કનકાભિષેક કરાવહીં.
પાછે જલસોં ન્હાય બિરાજે, વિનતિ કરીરાયે મન સાજે;
દ્રવ્ય સબે અંગીકૃત કરિયે, પ્રભુ બોલે યહ નાંહી ગ્રહિયે.
(છંદ)ગ્રહિયે નાહિન સ્નાનજલવત્ બાંટ સબકો દીજીયે;

---

૧ હાલનું વિજયનગર (જુઓ અમારો "તિર્થયાત્રાનો હેવાલ" એ પુસ્તક. ૨ નિમાવત.)

બાંટ દીનો કરી બીનતી મોહિ શરણ જુ લીજીએ.
કૃપા કરકે શરણ લીનો, થાર ભરી મહોરે ધર્યાં;
સપ્ત લેકેં કહ્યો દૈવી, દ્રવ્ય અ ગીકૃત કર્યાં.
૧હાંતે પંઢરપુરજુ સિધારે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ મિલનકોં પધારે
ભીમરથી કેપાર મિલેજબ દોઉતનમે આનંદબઢયોતબ.
(છંદ)બઢયો આનંદ કરી બીનતી,આપકોં યહશ્રમ ભયો;
કહી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં મિત્રતા પથ પ્રગટિયો.
ફેર શ્રી ગોકુળ પધારે, નિરખ યમુના હરખહીં;
સંગ દમલાદિક હતે, તિનપે કૃપારસ બરખહીં. ૧૦
એક સમે ચિંતાચિત્ત આઇ, દૈવી કાહિ બિધ જાનીજાઇ
આસુરીસેં સબ મિલિત સદાઇભિન્ન હોય સો કોંન ઉપાઈ
(છંદ)ભિન્નકો જબ ચિત્ત ધર્યોતબ પ્રભુ પધારે તિહિંસમે
મધુર રૂપ અનંગ મોહિત, કહત સુધ કીને હમે.
કરો અબતેં બ્રહ્મકો સંબંધ દૈવી સૃષ્ટિસેં;
પાંચ દોષ ન રહે તાકે, નિવેદન કરો વૃષ્ટિસેં. ૧૧
વચનસુનીહરખેશ્રીવલ્લભ,યહઆજ્ઞાનેપરમ અતિસુલભ;
કંઠ પવિત્રા લે પહેરાયે, મિસરી ભોગ ધરી મન ભ યે.

૧ આ સાત મહોરનાં નેપુર કરાવ્યાં છે જે હાલ સુધી પણ શ્રીનાથજી અંગીકાર કરે છે

(છંદ) ભયો ભાયો ચિત્તકો તબ, પુષ્ટિ પથકું અનુસરે,
શરણ જે આવત નિરંતર, કાલ ભયનેં ના ડરે.
પ્રકટ સબ લીલા દિખાવત, નંદ નંદન જે કરી;
અવનિપર પદ પદ્મ રાખી, પરિક્રમા મિષ ઉર ધરી. ૧૨
ફેર પંઢરપુર જબ આયે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ કહી મન ભાયે;
કરિ વિવાહ બહુરૂપ દિખાવો, મેરો નામ સુવનકો ધરાવો.
(છંદ) ધરો ચિત્તમેં બાતયહ, કાશી વિવાહ જુ હોયગો;
મેં કહ્યો દ્વિજ આય બીનતી, કરે ચરણુ સમોયગો.
આય વહાંતે વિવાહ કીનો, અધિક મંગલ તબ ભયો;
નામ ધર્યો શ્રી મહાલક્ષ્મી, દેખી જોરિ દુઃખ ગયો. ૧૩
પરિક્રમા ત્રીજી ચિત્ત આઇ, નિકસ ચલે શ્રીવલ્લભરાઇ;
ઝાડખંડમેં પ્રભુને જતાઇ, અબકેં મોહિ મલો મનભાઇ
(છંદ) મિલેગે હરિદાસપે, જહાં તીન દમન કહાવહી;
ઇંદ્ર નાગ જુ દેવ દમન, સો મેરો નામ જતાવહીં.
ફેરકે જબ વ્રજ પધારે, પાચ સેવક સંગહે. ૧૪
સદુ હે આન્યોરમે, તહાં દ્વારપેં ઠાડે રહે,
સદુ કહે સ્વામિ કછુ ખેહે, મેધન કહિ સેવકકો લેહેં,
ઇતને પ્રભુ ગિરિ ઉપર બોલે, લાઇ નરો અનબોલે.

(છંદ)બોલી નરો યહ પાહુને આયે તિનકીકો બેઠારિયે;
પ્રભુ કહત મોહે બેર લાગત, ભલા ચીત્ત બિચારીયે.
લે ગઇ પય પ્યાય આઈ, દેખ શ્રીવલ્લભ કહ્યો;
બચ્ચો હૈં કછુ હમે દીજે, બોલ પહેલોહી ગહ્યો ૧૫
દેખ નરો બોલી હોં વારી, નામ દીજીયે ગર્વ પ્રહારી.
નામ દીનો પૂછી વે કહોં હે, કહિ પર્વતપર જાઓ તહાંહે
(છંદ) તહાં દેખે પ્રાણપતિ તબ, હુલસિ દોઉ તન ફુલહી,
વહી સમે સુખ કહિ ન આવે, પગુગતિ મતિ ભુલહી.
હસિ કહ્યા સકુટુંબ આવો, નિકટ રહી સેવા કરો;
માની વચન પ્રમાણ કીનો. સાસુરે દિશ પગ ધર્યો. ૧૬
કછુક દિન રહી સંગલે આયે, બસે અડેલમે નિજ હર ખાયે;
સંવત પંદ્રહાસડસઠ આયો આસો વદી દ્વાદશી શુભ ગાયો.
(છંદ) ગાયો શ્રી ગોપીનાથજી, જબ જન્મ લીનો આયકેં
જાનિ બલકો રૂપ હરખિત, દેતદાન બઢાયકે.
ફેરકેં ચરણાટ આયે, કછુક દિન રહે જાનકે;
ધન્ય સંવત્ પદ્રહા, ધન બહોતરા શુભ માન કેં. ૧૭
પૌષ કૃષ્ણ નૌમી જબ આઇ, ઘર ઘર મંગલ હોત બધાઇ;
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ જન્મ ભયો સુનિકે, કહત ફિરત આનંદ ગુણ ગનિકે

(છંદ)આનંદ બાઢયો ચહુ દિશા, છબિદેખ શ્રીવલ્લભહસે;
બેઉ કછુ મુસકાય ચિતયે, દોઉ હસન મેરે મન વસે.
તિલક મૃગમદ છિપ્યો હરખિત, કહાંલોં ગુણ ગાઇએ;
કૃપાતેં ઉછલિત નિજરસ, છિપત નાહી છિપાઇએ.૧૮
શ્રીગોકુલમે વાસ સુહાયો, શ્રીરૂકિમણી પદ્માવતી પતિગાયો;
શ્રીગિરિવરધરજિનહીંછબીલો, શ્રીનવનીતપ્રિય અરવીલો
(છંદ) પ્રિય શ્રી મથુરેશ શ્રી વિઠ્ઠલેશ શ્રી દ્વારિકેશજી.
શ્રી ગોવર્દ્ધનધર શ્રી ગોકુલચંદ્રમા શ્રી મધુરેશજી.
શ્રીમદનમોહન અષ્ટ ઇહિ વિધી, રમણ શ્રીવિઠ્ઠલનાથકે,
તાતકો ચિત્ત જાનિ સેવા, વિસ્તરી સબ સાથકે. ૧૯
પંદ્રહસેંસત્તાણું કાર્તિક, વિમળ દ્વાદશી મંગળ નિત ઢિગ;
પ્રથમ પુત્ર પ્રગટે શ્રીગિરિધર, ષટગુણ ધર્મી ધર્મ ધુરંધર
(છંદ) ધુરંધર ઐશ્વર્ય ગોવિંદ પંચદશ નન્યાનવે,
ઉર્જ શામલ અષ્ટમિ શુભ, ગુરૂ સુદીન પ્રગટે જબે,
ઋતુ વિચત શૃંગાર આશ્વિન, અસિત તેરસ ભ્રાજહી;
શ્રીબાલકૃષ્ણજી મહા પરાક્રમી, વેસુખ સોલે રાજહી. ૨૦
કવિસહસુદિસાતેંશ્રીગોકુલપતીયશાસ્વરૂપમાળાસ્થાપિતરતી
સોરહસેંઅગ્યારહકાર્તિકસિત, અર્કબુધરઘુનાથશ્રીસહિત.

(છંદ)હેતુ નિજ અભિધાન પ્રકટે, તાત આજ્ઞા માન કે;
તિથી કલા બુધ મધુ છઠ, વિમલ જ્ઞાન બખાનકે.
શ્રી યદુનાથ પ્રકટે રહ્યો વિરહ શ્રીઘનશ્યામ સ્વરૂપકે,
સહ કૃષ્ણ તેરસ રવિજ રિક્ષ, સત કળા શ્રીવિઠ્ઠલ ભુપકે. ૨૧
ભામિની, રાની, કમલા, બખાની, પારવતી, જાનકીમહારાની;
કૃષ્ણાવતિ મિલિ સાતો કહાયે, યહ અલૌકિકરૂપ મહા યે.
મહા અલૌકિક અગ્નિકુલ સબ અલૌકિક અષ્ટ છાપ હે,
અલૌકિક સબ ભક્તજન જો, શરણ લીને આપહે;
યથામતિ કછુ બરનિઆઇ, જાનિયો યહ દાસ હેં;
શ્રીદ્વારકેશ નિરોધ માગે, યહી ફલકી આસ હે. ૨૨

इति श्रीमूलपूरुष संपूर्ण.

શ્રીગોપીગીતમ્.

જયતિ તેઽધિકં જન્મના વ્રજ. શ્રયત ઇન્દિરા શશ્વદત્ર હિ ।
દયિત દૃશ્યતાં દિક્ષુ તાવકાસ્ત્વયિ ધૃતાસવસ્ત્વાં વિચિન્વતે ॥૧॥

શરદુદાશયે સાધુજાતસત્સરસિજોદરશ્રીમુષા દૃશા ।
સુરતનાથ તેઽશુલ્કદાસિકા વરદ નિઘ્નતો નેહ કિં વધઃ ॥૨॥

વિષજલાપ્યયાદ્વ્યાલરાક્ષસાદ્વર્ષમારુતાદ્વૈદ્યુતાનલાત્ ।
વૃષમયાત્મજાદ્વિશ્વતોભયાદૃષભ તે વયં રક્ષિતા મુહુઃ ॥૩॥

ન ખલુ ગોપિકાનન્દનો ભવાનખિલદેહિનામન્તરાત્મદૃક્ ।
વિખનસાર્થિતો વિશ્વગુપ્તયે સખ ઉદેયિવાન્સાત્વતાં કુલે ॥૪॥

વિરચિતાભયં વૃષ્ણિધુર્ય તે ચરણમીયુષાં સંસૃતેર્ભયાત્ ।
કરસરોરુહં કાન્ત કામદં શિરસિ ધેહિ નઃ શ્રીકરગ્રહમ્ ॥૫॥

વ્રજજનાર્તિહન્વીર યોષિતાં નિજજનસ્મયધ્વંસનસ્મિત ।
ભજ સખે ભવત્કિંકરીઃ સ્મ નો જલરુહાનનં ચારુ દર્શય ॥૬॥

પ્રણતદેહિનાં પાપકર્શનં તૃણચરાનુગં શ્રીનિકેતનમ્ ।
ફણિફણાર્પિતં તે પદામ્બુજં કૃણુ કુચેષુ નઃ કૃન્ધિ હૃચ્છયમ્ ॥૭॥

મધુરયા ગિરા વલ્ગુવાક્યયા બુધમનોજ્ઞયા પુષ્કરેક્ષણ ।
વિધિકરીરિમા વીર મુહ્યતીરધરસીધુનાપ્યાયયસ્વ નઃ ॥૮॥

તવ કથામૃતં તપ્તજીવનં કવિભિરીડિતં કલ્મષાપહમ્ ।
શ્રવણમઙ્ગલં શ્રીમદાતતં ભુવિ ગૃણન્તિ તે ભૂરિદા જનાઃ ॥૯॥

પ્રહસિતં પ્રિય પ્રેમવીક્ષણં વિહરણં ચ તે ધ્યાનમઙ્ગલમ્ ।
રહસિ સંવિદો યા હૃદિસ્પૃશઃ કુહક નો મનઃ ક્ષોભયન્તિ હિ ॥૧૦॥

ચલસિ યદ્વ્રજાચ્ચારયન્પશૂન્નલિનસુન્દરં નાથ તે પદમ્ ।
શિલતૃણાઙ્કુરૈઃ સીદતીતિ નઃ કલિલતાં મનઃ કાન્ત ગચ્છતિ ॥૧૧॥
દિનપરિક્ષયે નીલકુન્તલૈર્વનરુહાનનં બિભ્રદાવૃતમ્ ।
ઘનરજસ્વલં દર્શયન્મુહુર્મનસિ નઃ સ્મરં વીર યચ્છસિ ॥૧૨॥
પ્રણતકામદં પદ્મજાર્ચિતં ધરણિમણ્ડનં ધ્યેયમાપદિ ।
ચરણપઙ્કજં શંતમં ચ તે રમણ ન સ્તનેષ્વર્પયાધિહન્ ॥૧૩॥

સુરતવર્દ્ધનં શોકનાશનં સ્વરિતવેણુના સુષ્ઠુ ચુમ્બિતમ્ ।
ઇતરરાગવિસ્મારણં નૃણાં વિતર વિર નસ્તેઽધરામૃતમ્ ॥૧૪॥

અટતિ યદ્ભવાનહ્નિ કાનનં ત્રુટિર્યુગાયતે ત્વામપશ્યતામ્ ।
કુટિલકુન્તલં શ્રીમુખં ચ તે જડ ઉદીક્ષતાં પક્ષ્મકૃદ્દૃશામ્ ॥૧૫॥
પતિસુતાન્વયભ્રાતૃબાન્ધવાનતિવિલઙ્ઘ્ય તેઽન્ત્યચ્યુતાગતાઃ ।
ગતિવિદસ્તવોદ્ગીતમોહિતાઃ કિતવ યોષિતઃ કસ્ત્યજેન્નિશિ ॥૧૬॥
રહસિ સંવિદં હૃચ્છયોદયં પ્રહસિતાનનં પ્રેમવીક્ષણમ્ ।
બૃહદુરઃ શ્રિયો વીક્ષ્ય ધામ તે મુહુરતિસ્પૃહા મુહ્યતે મનઃ ॥૧૭॥
વ્રજવનૌકસાં વ્યક્તિરઙ્ગ તે વૃજિનહન્ત્ર્યલં વિશ્વમઙ્ગલમ્ ।
ત્યજ મનાક્ ચ નસ્ત્વત્સ્પૃહાત્મનાં સ્વજનહૃદ્રુજાં યન્નિષૂદનમ્ ॥૧૮॥

યત્તે સુજાતચરણામ્બુરુહં સ્તનેષુ
ભીતાઃ શનૈઃ પ્રિય દધીમહિ કર્કશેષુ ।
તેનાટવીમટસિ તદ્વ્યથતે ન કિંસ્વિત્
કૂર્પાદિભિર્ભ્રમતિ ધીર્ભવદાયુષાં નઃ. ॥૧૯॥

इति श्रीगोपीगीतं संपूर्णम्.